

28359

Prof. Dr. Kayıhan PALA
Bursa Milletvekili
Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Üyesi

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Aşağıdaki sorularımın Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 98'inci ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 96 ve 99'uncu maddelerine uygun olarak, Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanı Kemal MEMİŞOĞLU tarafından yazılı olarak yanıtlanması için gereğinin yapılmasını arz ederim. 13.05.2025

K. Pala

Kayıhan PALA
Bursa Milletvekili

Tarım ve Orman Bakanlığı, 2024 yılı tütün ve tütün mamulleri istatistiklerini yakın zamanda yayımlamıştır. İlgili verilere göre Türkiye'de bandrollü sigara tüketimi 150,5 milyar adede yükselmiştir. Bu rakam, bir önceki yıla göre 13,1 milyar adetlik (yüzde 9,54) artış anlamına gelmektedir. 2011 yılı dikkate alındığında ise artış adedi 59,3 milyar adede, artış oranı ise %65'e ulaşmaktadır. Başka bir ifadeyle 2011-2024 dönemindeki tüketim artış hızı, 1980 sonrası "serbestleşme" yıllarında gözlenen patlamayı dahi geride bırakmış durumdadır. Yine Bakanlık verileri, sigara ihracatının 43,2 milyar adede gerilediği 2024 yılında, sigara üretiminin bu gerilemenin aksine bir önceki yıla kıyasla 9,3 milyar adet artarak 198,3 milyar adede çıktığına işaret etmektedir. Öte yandan bandrollü nargilelik tütün, sarmalık kıyılmış tütün, makaron ve yaprak sigara kâğıdına ilişkin güncel 2024 verileri, bandrolsüz/yasadışı tütün tüketiminde de kayda değer bir artış olabileceğine işaret etmektedir.

Sigara ve diğer tütün ürünlerinin tüketimindeki bu rekor artış; kanser, kronik obstrüktif akciğer hastalığı, inme ve kalp krizi başta olmak üzere kardiyovasküler hastalıklarda artış anlamına gelmektedir. Sağlık Bakanlığı tarafından yayınlanan son sağlık istatistik yıllığında da 2002 yılına kıyasla 2021 yılında anılan sağlık sorunların tamamının engelliliğe göre uyarlanmış yaşam yılı (disability-adjusted life years, DALY) kaybında artış olduğu görülmektedir.

Ayrıca OECD tarafından yayınlanan "Health at a Glance: Europe 2024" raporunda da "tedavi edilebilir nedenlere bağlı ölümler" yönünden ülkemizin, Bulgaristan, Litvanya, Macaristan, Romanya ve Sırbistan gibi ülkelerle birlikte Avrupa'nın en kötü ülkeleri arasında olduğu belirtilmektedir. Aynı rapor 2012-2022 yılları arasında Avrupa'da sigara içiminin arttığı ülkelerin sadece Bulgaristan (+%0,5), Lüksemburg (+%3,5), Malta (+%0,5) ve Türkiye (+%4,5) olduğunu göstermektedir. Söz konusu raporun verileri, sigara kullanım artış oranları yönünden de ülkemizin Avrupa ülkeleri arasında birinci sırada olduğunu vurgulamaktadır.

Ulusal ve küresel raporların açıklıkla ortaya koyduğu bu olumsuz tablo, Dünya Sağlık Örgütü'nün "tütün salgını"na karşı önerdiği MPOWER politikalarının ülkemizde ne ölçüde hayata geçirildiği sorusunu yeniden gündeme taşımaktadır. Ayrıca, ulusötesi tütün tekellerinin Türkiye pazarındaki genişleme stratejileri, vergi politikaları, fiyat düzenlemeleri ve

Prof. Dr. Kayıhan PALA
Bursa Milletvekili
Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Üyesi

reklam/kampanya kısıtlamalarına karşı tütün kontrol mevzuatının uygulama zafiyetlerini de tartışmayı gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda;

1. 2024 yılında bandrollü sigara tüketiminin 150,5 milyar adede (yüzde 9,54 artış) yükselmesinin başlıca nedenleri Sağlık Bakanlığı tarafından analiz edilmiş midir? Özellikle fiyat, vergi, teşvik ve denetim zaafları gibi faktörlere ilişkin tespitler nelerdir? Kanunun açık hükümlerine rağmen kapalı ortamların hemen tamamında tütün ürünlerinin serbestçe kullanıldığına dair yaygın gözlemler karşısında Bakanlığınızın etkili bir eylem planı var mıdır?
2. Tütün satış noktaları konusunda yapılan kimi araştırmalar konu hakkındaki ulusal mevzuat hükümlerinin hemen tamamının ihlal edildiğine işaret etmektedir. Oysa sigara satış noktaları/birimleri vasıtasıyla tütün şirketlerinin reklam ve pazarlama yaptığı bilinmektedir. Bu ihlalleri önlemeye yönelik nasıl bir yaklaşım planlanmaktadır? Türkiye’de tütün ürünleri satışının olağanüstü biçimde arttığı ve satış noktası ihlallerinin adeta kural haline geldiği bir ortamda 2018-2020 Tütün Kontrolü Strateji Belgesi ve Eylem Planı’na göre 2024-2028 Eylem Planı’nda ürün satış birimlerine yönelik olarak kimi stratejik adım/uygulamaların çıkarılmış olmasının nedeni nedir?
3. 2013-2024 döneminde sigara tüketimindeki artışın 1980’li yıllardaki patlamadan dahi hızlı olması, Türkiye’nin 1996 yılında yasallaşan ve 2008 yılında güçlendirilip devam ettirilen “Ulusal Tütün Kontrol Programı” hedefleriyle açık bir çelişki yaratmaktadır. Programın hedeflerine ulaşamamasının temel sebepleri nedir?
4. Türkiye, DSÖ Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi (FCTC) gereği 2025’e kadar yetişkin sigara içme prevalansını yüzde 30 azaltmayı taahhüt etmiştir. Bu bağlamda güncel prevalans verileri nedir?
5. 2024 verileri, bandrollü nargilelik tütün ve sarmalık kıyılmış tütün tüketiminde keskin düşüş, ancak bandrollü yaprak sigara kâğıdı ve olası bandrolsüz tütün tüketiminde artış olduğuna işaret etmektedir. Bu kayıt dışı tüketimin etkileri ve düzeyi araştırılmış mıdır? Bandrolsüz tütün tüketiminin önlenmesine yönelik ne tür tedbirler alınmaktadır?
6. Elektronik sigara ve ısıtılmış tütün ürünlerinin internet başta olmak üzere kaçak yollarla yaygınlaştığı bilinmektedir. Türkiye’de bu ürünlerin gençler arasındaki kullanım yaygınlığına ilişkin 2023-2024 araştırma sonuçları nedir? Kontrol ve denetim mekanizmaları nasıl yürütülmektedir? Yapılan kimi araştırmalar sadece İstanbul’da elektronik sigara ve türevlerini satan yüzlerce işletme olduğunu ve bunların yarısından fazlasının 24 saat hizmet sunduğuna işaret etmektedir. Ülkemizde ruhsatı olmayan bir tütün ürününün 7/24 hizmet satışının olması, bu konuda etkin bir kontrol faaliyeti yürütülmediğini düşündürmektedir. Söz konusu ürün satışlarının engellenmesi için nasıl bir uygulama planlanmaktadır?
7. Sağlık Bakanlığı’nın tütün endüstrisinin lobi faaliyetleri ve sponsorluk/imar-vergi teşvik taleplerine karşı “FCTC Madde 5.3: Endüstri müdahalelerinden korunma” ilkesini uygulamak üzere aldığı kurumsal önlemler nelerdir? Tütün ürünlerinin üretimi konusunda son 10 yılda kaç şirkete, hangi teşvikler verilmiştir?

Prof. Dr. Kayıhan PALA
Bursa Milletvekili
Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Üyesi

8. Sigara kullanıcılarının %70'inin bırakmak istediği bilinirken, Bakanlığa bağlı Alo 171 hattı, sigara bırakma poliklinikleri ve sigara bırakma tedavisinde kullanılan farmakolojik ilaçların erişilebilirliği 2024'te hangi düzeydedir? Bu hizmetlerin sayısı, bütçesi ve etki göstergeleri kamuoyuyla paylaşılacak mıdır?

9. Son beş yılda tütün kullanımına bağlı ölüm, morbidite ve sağlık harcaması verileri nedir? Artan tüketimin önümüzdeki on yıl için öngörülen ek sağlık maliyeti hesaplanmış mıdır?

10. Tütün kontrolünde hangi sivil toplum kuruluşlarıyla birlikte çalışılmaktadır? Son 10 yılda Yeşilay'a tütün kontrolü kapsamında aktarılan mali kaynak ne kadardır? Yeşilay'a aktarılan mali kaynakların etkinliği konusunda bir çalışma ve rapor hazırlanmış mıdır?